שופטים ותלמידים

תלמידי כיתה י' ממודיעין החליטו שהדיבורים על משפט עברי ועל מערכת המשפט בארץ לא מספקים אותם, ויצאו לראות כיצד העסק הזה נראה מקרוב. ישי פרידמן ליווה אותם ◆ ממבואותיו של בית משפט השלום בירושלים, ואחרי הסברים ושאלות שחלקן נענו וחלקן נותרו באוויר, הם נכנסו בדממה לתוך אולמות המשפט האימתניים ושמעו כיצד מוכרע הדין מרומי כיסאו של השופט. התחנה הבאה הייתה בית הדין התורני של רשת "ארץ חמדה – גזית" לענייני ממונות – גם שם השאלות היו קשות, וגם שם לא הכל נותר ברור ◆ טעימה מהדרך המפותלת שהחברה הישראלית צריכה לעבור בין מערכת המשפט הנוכחית עד למשפט העברי ◆ הנסיעה בין שני המוסדות, למי שרוצה להיות סמלי, אורכת עשר דקות בלבד

ישי פרידמן

ירושלים, יום ראשון בבוקר, מגרש הרוסים. האוטובוס של תלמידי בית הספר "לפיד מודיעין" כבר הגיע והתלמידים קופצים מהמדרגות. שומרי הראש בכניסה מקמטים את מצחם, לא ממש מתלהבים למראה הקופצניות התזזיתית של הנערים. חמש דקות לפני שנחתו התלמידים בבית משפט השלום, הגיעו שתי ניידות משטרה והורידו בחור צעיר באזיקים. בעוד כחצי שעה ישבו התלמידים באולם בית המשפט כאשר נשיאת בית המשפט, הגב' שולמית דותן, תחרוץ את גזר דינו על תקיפה ואחזקת סמים.

תלמידי מגמת משפטים של ישיבת בני עקיבא לפיד מודיעין יצאו למסע לימודי ברחבי עולם המשפט הישראלי והעברי. שתי תחנות היו במסע: האחת, בית משפט השלום שבמגרש הרוסים בירושלים, והשנייה – בית דין לענייני ממונות "ארץ חמדה – גזית" שנמצא במרחק של עשר דקות נסיעה מבית משפט השלום. בסיור הזה הם יגלו שלמרות המרחק הקצר, פעמים שיש פער עצום בין שתי התחנות, אך פעמים שהן משיקות ומשלימות אחת את רעותה.

> העיניים רגילות לראות פושעים ועבריינים באזיקים בטלוויזיה ומעל דפי העיתון. במציאות זה שונה מאוד. כשרואים אדם כבול בשלשלאות של ברזל, מובל בידי סוהרים, כנוע ועייף ונתון לחסדי אדם אחר שישפוט אותו, אי אפשר לזפזפ בשלט ולהעביר ערוץ. הלב נחמץ, והסקרנות גוברת – מה הוא עשה? האם השופטים ירחמו או 'יחתכו' בקרירות?

את התלמידים מוביל הרב דוד ניסני, שמדגיש שהוא לא מורה אלא עורך דין בכלל, אבל לפי איך שהוא עובד עם התלמידים נראה שהוא יותר מחנך מעורך דין. הרב ניסני עובד בעשר השנים האחרונות בתחום המשפט העברי במחלקה למשפט עברי של משרד המשפטים בראשותו של ד"ר מיכאל ויגודה. ב־6 השנים האחרונות הוא לימד בישיבת ההסדר ברעננה ובשנה האחרונה פנה לעולם החינוכי, שם הכיר את הישיבה התיכונית במודיעין שביקשה ממנו ללמד את המגמה המשפטית. כעו"ד יצא לו לייצג לקוחות בשתי תחנות המסע של תלמידיו: בית המשפט ובית הדין לענייני ממונות, ובנוסף הוא כותב כמה מחקרים בנושא המשפט העברי, כך שעולמו היומיומי מורכב ממשפט ומהלכה.

תוך כדי נסיעה והסבה לנהג האוטובוס לאן לפנות ברחובות ירושלים, אמר לי הרב ניסני כי המטרה שלו ושל המחלקה למשפט עברי היא "לשלב כמה שיותר את המשפט העברי במוסדות המשפט של המדינה". וכדי לממש את זה "צריך שיכירו קודם כל את מוסדות המשפט של המדינה וגם יקבלו אותם כלגיטימיים". עוד נגיע לתפישה של הרב ניסני לגבי מקומם של מוסדות בית המשפט בחיינו, אבל כרגע תלמידיו כבר נכנסים לבית משפט השלום. לרובם מדובר בפגישה ראשונה עם עולם המשפט הממשי.

מסדרונות בתי המשפט רוחשים וגועשים. שוטרים, עבריינים, סוהרים, סוחרי סמים, עורכי דין, שופטים, תובעים ונתבעים ממלאים את חדרי המשפט הקטנים למדי של בית המשפט. עכשיו הצטרפו להמולה תלמידי כיתה י' ממודיעין. הם טיפסו להם במעלה המדרגות, זוכים למבטים משתאים של השוטרים והנאשמים, ועשו את דרכם להדרכתה של אדלה, סגנית המזכיר הראשי של בית המשפט.

"בג"ץ זה נגד המדינה"

"תלמידים, במקום הזה לא אוכלים, לא שותים, לא לועסים מסטיק. דממה בבקשה", הבהירה אדלה בחיוך עם הרבה נחישות. היא פתחה בדברי הסבר על ההיסטוריה של המבנה ועל כך שהמקום משמש בית משפט עוד מ־1927, ובתקופה מסוימת אפילו בית המשפט העליון "היה ממש כאן". בשלב מאוחר, סיפרה, אנשים החלו להיות יותר מודעים לזכויות שלהם והתחילו לתבוע ולהשתמש בבית המשפט כך שהעומס הרב גרם שבית המשפט המחוזי הועבר לרחוב צלאח א־דין בעיר העתיקה, ובשנת 92' הוקם בית משפט עליון חדש בקריית הממשלה בירושלים. "יש מקום לעשות סיור בבית המשפט העליון", הורתה אדלה לרב ניסני שהסביר כי סיורים בבג"ץ מיועדים לכיתות י"א. "אני מציעה לכם ללכת לשם ביום חופשי. בית המשפט פשוט מהמם. מרגישים שנשפך שם הרבה כסף", היא התעקשה.

"בית משפט השלום הוא 'המפעל'", המשיכה אדלה בהסבריה לתלמידים. "כל דכפין יכול לבוא לבית המשפט ולהגיש תביעה או בקשה". כשלא מרוצים מבית משפט השלום, "אפשר לערער למחוזי ומשם אפשר להמשיך לבית המשפט העליון שהוא מתחלק לשניים: ערעורים על המחוזי ומדור בג"ץ".

"מי יודע מי פונה לבג"ץ?" שאלה אדלה ואחד התלמידים מיהר להשיב: "בג"ץ זה נגד המדינה". המדריכה עידנה את התשובה, "נכון, מגישים בג"ץ נגד רשויות המדינה". כדוגמה היא הביאה את אליס מילר שעתרה לבג"ץ נגד חיל האוויר בטענה לאפליה כאשר סירבו לקבלה לקורס טיס. "היא פתחה פתח לנשים אחרות שרוצות להיות טייסות, אם כי בשלב מסוים היא עצמה נפלה מהקורס".

> "נו, אשם או לא?"
> "בטח אשם, 15 מכוניות גנובות שעל כולן יש טביעות אצבעות שלו, אם זה לא הוא אז מי?"
> "כיצד השופט מכריע כל כך מהר? זה נראה כאילו הוא לא מקשיב לטענות של הנאשם"

"אני יכול להגיש תביעה?" שאל לפתע אחד התלמידים. "רק באישור ההורים, כל עוד אתה לא בן 18, אלא אם כן מדובר בתביעות קטנות", השיבה אדלה. "משנת 1983, כיוון שההליכים בתחום האזרחי מאוד מסורבלים, הרי על כל תצהיר העו"ד לוקח המון כסף, ואתה למעשה לא יכול לנהל את המשפט לבד, נקבע מדור נפרד – מדור תביעות קטנות – שבו אין עורכי דין, האגרה מאוד פשוטה, לא צריך שפה משפטית – אתה כותב בשפה שלך. רק מה, צריך לחכות. המועדים לקבלת משפט די רחוקים ומדובר בחצי שנה של המתנה בדרך כלל".

"ואת בית המשפט אפשר לתבוע?" תהה תלמיד אחר. "את מי בבית המשפט אתה רוצה לתבוע? לפעמים הנהלת בית המשפט עושה טעויות. למשל, אם מוציאים צו עיכוב יציאה מהארץ למי שלא צריך, הוא יכול להגיש תביעה נגד הנהלת בתי המשפט, ולא פעם שילמה ההנהלה מאות אלפי שקלים על טעויות שנעשו בתום לב". התלמיד לא הרפה: "מה קורה כשבית המשפט טועה?" "תמיד אפשר לפתוח מחדש תיק, אבל פיצויים לא משלמים השופטים, אלא אוצר המדינה". בעניין הזה הוא צפוי לקבל בחלקו השני של היום תשובה אחרת.

אחרי עשרות שאלות מצד התלמידים, נפרדה אדלה מהכיתה כשהיא חוזרת על הבקשה "לשמור על השקט ולא ולהוציא את השופטים מריכוז". התלמידים חולקו לקבוצות ואדלה המליצה על אולם 237 – "מעצרים" – שם שופטת "כבוד הנשיאה שולמית דותן".

לפני הכניסה לאולמי המשפט, תפס הרב ניסני את הצעירים לכמה הקדמות. "בחדר הקטן הזה התקבלו ההחלטות הכי חשובות במדינת ישראל. שימו לב איך מקום השופטים גבוה ממקום הנידונים. מדוע השופטים יושבים כל כך למעלה?" שאל, "זה בא כמובן להפגין את העליונות של השופט כלפי הנאשמים־נידונים. השופט הוא מעל כולם ולכן החלטתו היא ודאי נכונה. אני חושב שצריך לעשות את זה גם בבית הספר – שהמורה יהיה מעל התלמידים והם יסתכלו עליו מלמטה. מה אתם אומרים?" – "לא נראה לנו"...

"תשימו לב לסימבולים, ללבוש של עורכי הדין ולגלימות של השופטים. תסתכלו בעיניים של האנשים. תראו אנשים במתח נוראי, תקשיבו לדיונים, זה חשוב".

להחליט על מיליארד שקל בשנייה

הרב ניסני סיים והתלמידים זרמו לאולמות הקטנים של בית המשפט. בכל חדר יש שני ספסלים, הרבה אנשים לא יכולים להיכנס לשם. באולם 237 עמד השוטר משה נסים ודיבר עם עורכת הדין של עצור שמואשם בתקיפה של אביו. הנאשם נדרש להביא עָרֵב כדי לשחררו אבל הוא טוען שאין אף אחד שיכול לעזור לו, גם לא אמו הישישה. התלמידים התיישבו על הספסל מהופנטים מהדין ודברים בין הנאשם לשוטר ומהמשפט שזרק לו בסוף השיחה "אל תדאג, אתה תראה שלקראת בית המעצר פתאום תיזכר שיש לך ערבים".

לא חלפו שתי דקות והנה מגיע עצור שני, עם שני מג"בניקים גברתנים המחזיקים אותו מכל צד. על ידיו אזיקים כבדים וגם רגליו קשורות בשרשרות ברזל. האיש מואשם בתקיפה ובאחזקת סמים.

העיניים רגילות לראות פושעים ועבריינים באזיקים בטלוויזיה ומעל דפי העיתון. במציאות זה שונה מאוד. כשרואים אדם כבול בשלשלאות של ברזל, מובל בידי סוהרים, כנוע ועייף ונתון לחסדי אדם אחר שישפוט אותו, אי אפשר לזפזפ בשלט ולהעביר ערוץ. הלב נחמץ, והסקרנות גוברת – מה הוא עשה? האם השופטים ירחמו או 'יחתכו' בקרירות?

עורך דינו דורש שחרור בערבות. נשיאת בית משפט השלום, שולמית דותן, נכנסת לאולם. כולם עומדים, היא מסתכלת על התלמידים ואחר כך על הנאשם. אחרי דקות ספורות היא חותכת. האיש קיבל צו הרחקה ודרישה להבאת ערב. הוא זועם על ההחלטה, אבל השופטת מהסה אותו ומאיימת שתעיף אותו. "איזה שיגעון השופטת הזאת", הוא מפטיר ויוצא עם השוטרים.

שאר הכיתה קיבלה תיקים מעניינים לא פחות. אביעד אמדה, אחד התלמידים, נכח במשפט של גנב מכוניות. "נו, אשם או לא?" שואלים אותו חבריו, "בטח אשם, 15 מכוניות גנובות שעל כולן יש טביעות אצבעות שלו, אם זה לא הוא אז מי?" מתן בטש, חברו, מאשר בהנהונים. משפט אחר עסק באחזקת סמים אצל קטינים ומשפט נוסף בשוהה בלתי חוקי. חלק מהתלמידים שאלו כיצד השופט מכריע כל כך מהר. "זה נראה כאילו הוא לא מקשיב לטענות של הנאשם".

"זה לא כמו בסרטים", אמר הרב ניסני באוטובוס, בדרך לתחנה השנייה במסע, בית הדין לענייני ממונות. "ראיתם אילו אולמות קטנים, וכמה המערכת עמוסה. השופטים כאן יכולים להחליט על 2 מיליארד שקל בשנייה", הסביר.

"רבים חושבים שהמשפט מתנהל בבית הדין הגבוה לצדק – בבג"ץ", אומר הרב ניסני, "עיקר המשפט, או 90 אחוזים מעבודת המשפט, מתבצעים בבית משפט השלום. שם מגיעים התיקים הפשוטים והאנשים הפשוטים עם כל הבעיות שלהם. שם האדם הרגיל נפגש עם החוק. המקומות האלה רחוקים מעין הזרקורים וגם מאג'נדות פוליטיות, שם אין אידיאולוגיות גדולות. התקשורת והציבור מודעים בעיקר למה שקורה בבג"ץ. ובעצם, בלימוד שלנו אנחנו מנסים לעסוק בעניינים שעוטפים ומקיפים את בית משפט השלום והמחוזי".

הנושאים שעולים בלימוד במגמה המשפטית של ישיבת לפיד מודיעין הם נושאים כמו דיני נזיקין, דיני חוזים – כיצד נערך חוזה, דיני שליחות, קניין, אם פונדקאית, המתות חסד . ומה עם פוליטיקה? לא ממש. הרב ניסני מתנגד לתפישה שמזהה את בג"ץ כאויב רע ומר. "יש הרבה דברים חיוביים בבג"ץ, וגם הדברים שלא, שלהם מתנגדים זרמים מסוימים בציבור הדתי, לא ממש קשור במשפט עברי. גם במשפט העברי יכול להיות עמדות שונות", טוען הרב ניסני.

תחנה שנייה: בית דין לענייני ממונות – ממלכת המשפט העברי

הרב עידו רכניץ, מנהל רשת בתי הדין לענייני ממונות "ארץ חמדה – גזית" בירושלים, לא חיכה הרבה ומיד הנחית את הפצצות הכבדות על התלמידים. "בן־גוריון, בצעד מעליב כלפי המורשת שלנו, חוקק את החוק הראשון בכנסת שקבע כי החוק הבריטי ימשיך להיות תקף בארץ למעט הספר הלבן. אני אומר 'מעליב', כי בעצם מדינת ישראל אמרה לבריטים: 29 שנה אנחנו נלחמים בכם כדי שתלכו מפה, ועכשיו כשסוף סוף אתם הולכים אנחנו מבקשים שתשאירו את החוק שלכם. זה דבר מדהים, בשביל מה נלחמנו בבריטים? כדי שבסופו של דבר החוק שלהם יישאר פה?"

> נערה בת 17 הגיעה לבדה לבית הדין לענייני ממונות בירושלים, עמדה לבדה מול המעסיק שלה, בעל אולם אירועים, ותבעה אותו על יום עבודה שלא שילם וגם על מכשיר הטלפון שלה שנגנב במקום העבודה – והיא זכתה. כל הדיון בתיק ארך שלושה חודשים, אם היא הייתה הולכת לתביעות קטנות היא הייתה נאלצת להמתין חצי שנה. אם זה היה מגיע לבית משפט השלום היא הייתה ממתינה 4 שנים

"מערכת המשפט איננה מערכת ניטרלית", קובע הרב רכניץ וממשיך: "התורה חושבת, הקב"ה חושב, שהשאלות המשפטיות הן שאלות דתיות והן נושאות ערך דתי". בשלב הזה בוחר הרב רכניץ להקריא קטע מכתבי הרב קוק כשהוא מעיף מבט חטוף לתלמידים ומודיע ש"זה קצת קשה אבל אנחנו נתגבר": "'המינות הפקירה את המשפט', כותב הרב קוק, 'תקעה את עצמה במידת הרחמים המדומה הנוטלת את יסוד העולם והורסתו. ומתוך עקירת יסוד המשפט מתוכנו האלוקי תופסת אותה הרשעה היותר מגושמת'", והרב רכניץ ממהר לפרש לאורחיו: "אין ואקום. אם המשפט הוא לא אלוקי אז נכנסת שם הרִשעה היותר מגושמת. הרב קוק דיבר על המשפט הרומאי. כשהנצרות אמרה שהיא עוסקת בחסד וברחמים ומפקירה את התחום המשפטי, מיד היה מישהו שנכנס. ומערכת המשפט היא מערכת של ערכים. כלומר, לוקחים ערכים והופכים אותם למערכת כללים שמחייבת כל אחד ואחד מאתנו. כשבית המשפט העליון אמר 'נוהל שכן אסור', הוא לא אמר אמירה טכנית אלא אמירה עקרונית, ערכית".

אחרי כל הדברים האלה, התלמידים לא נשארו חייבים והשאלות החלו לזרום בזו אחר זו. "אין ברירה היום אלא לפנות לבית המשפט הכללי", קבע אחד התלמידים. תלמיד אחר שאל איזו סמכות, במובן של כוח ויכולת אכיפה, יש לבית הדין לענייני ממונות. הרב רכניץ התמודד לא רע עם השאלות ולאחר כך המשיך עם ההתחשבנויות, אחרי בן־גוריון הגיע תורו של נשיא בית המשפט העליון לשעבר, אהרן ברק.

"חוק יסודות המשפט 1980 אומר כי לפי החוק הבריטי כאשר ישנו ספק שאיננו מוכרע בחוק, כלומר החוק לא מתייחס למקרה כלשהו, וזה קורה לא פעם, השופט בארץ ישראל צריך לפנות לפסיקה הבריטית", מסביר הרב רכניץ. "במהלך ארוך של תיקוני חקיקה לקחה הכנסת כמעט את כל החוקים הבריטיים, והפכה אותם לחוקים ישראליים. אחד החוקים שנשאר היה חוק יסודות המשפט. ב־1980 נעשה תיקון קטן לקלקול הגדול – ובמקרים שאין לגביהם חקיקה יכריעו לפי עקרונות הצדק והשלום של מורשת ישראל. רוצה לומר לפי המשפט העברי".

אך באותה שנה, 1980, התרחש הסיפור הבא שהביא לעקירת המשפט העברי מספר החוקים, כך לפי הרב רכניץ. מסופר על מר הנדלס שנכנס לחדר כספות בבנק, שם הוא מצא על הרצפה סכום כסף גדול. הנדלס, שחשב שהמזל האיר לו, הרים את החבילה והחל לצעוד לכיוון היציאה מהבנק. אלא שפקיד הבנק טען שמדובר בכסף של הבנק כיוון שהחבילה נמצאה בשטח המוסד. למקרה הזה, מספר הרב רכניץ, לא היה פתרון משפטי, ואחרי כמה התכתשויות בשלוש ערכאות בתי המשפט פנה הנדלס אחר כבוד למשפט העברי, כמתבקש מחוק יסודות המשפט. מר הנדלס פנה לרב עובדיה יוסף והוא פסק לפי השולחן ערוך כי הכסף שייך למוצא – למר הנדלס. פסיקתו של הרב עובדיה הוגשה לבית המשפט כחוות דעת משפטית. אלא שבאותו בית משפט ישב כבוד השופט אהרון ברק והוא סירב לקבל את חוות הדעת של הרב עובדיה יוסף.

"לעולם אין לומר ששיטה פלונית תהיה יקרה לנו כאשר תהא עומדת מעל שיטות אחרות ולה זכות בכורה בהשראה פרשנית", ציטט הרב רכניץ את דבריו של אהרון ברק ופירש: "לתפישתו של אהרון ברק אין עדיפות למשפט העברי".

"לפי מה שאתה אומר יש בעיה ללכת לבית המשפט?" נשאל הרב רכניץ. הוא השיב שמדינת ישראל מתעלמת ממשפט התורה ובכל זאת אפשר לחלק את מערכת המשפט לשלושה חלקים: אזרחי, פלילי ומנהלי. על פי ההלכה תביעות אזרחיות צריכות להיות נידונות בדין תורה. בתחום הפלילי – למדינת ישראל יש סמכות לנהל (כיוון שבאין מלך הסמכות חוזרת אל העם והעם מעניק את הסמכות לנבחריו) ועל כן אפשר לפנות לבית המשפט. בתחום המנהלי – פסיקות בג"ץ הן פסיקות ערכיות ולהלכה יש מה להגיד בעניין, אך כידוע בשלב הזה אין ברצון רשויות המדינה ומוסדותיה להשתית את פסיקותיה העקרוניות והמוסריות ע"פ בית הדין ועקרונות המשפט העברי. בית הדין לענייני ממונות פועל בגבולות הגזרה של התחום האזרחי".

אחרי ההקדמה הארוכה של הרב רכניץ באשר למעמדו הרעוע של המשפט העברי בספר החוקים הישראלי, עבר הרב לדבר על האפקטיביות של בית הדין לענייני ממונות מול בית המשפט הישראלי. "חשוב לנו מאוד שלבית דין תהיה סמכות אכיפה. בית דין זה לא גמ"ח, זו לא פעולה בבני עקיבא. בית דין זה דבר מחייב". גם כאן התאפשר לתלמידים לשאול בחופשיות והם לא פספסו את ההזדמנות.

"אפשר לערער על ההחלטות שלכם?" שאלו התלמידים. "יש אפשרות לערער, בוודאי. נכון, כולם נחמדים עד שהם מפסידים בבית דין. לכן יש להם שתי אפשרויות: האחת, לפנות לערעור בתוך בית הדין על ידי אב בית דין אחר, ואפשרות שנייה היא ללכת לבית המשפט המחוזי ולומר להם שבפסיקה של בית הדין יש בעיה ערכית, או בעיה של הגינות. אם הוא יטען שלא נתנו לו לדבר או שהדיינים קיבלו שוחד חס וחלילה – קיימת אפשרות לבטל את הדין. בפועל עד היום שום פסק דין שלנו לא בוטל".

הרב עידו רכניץ

התלמיד חנוך כץ שאל: "מצד אחד אתה אומר דינא דמלכותא דינא, מצד שני אתה אומר שיש חוקים מסוימים שאתה מקבל וחוקים אחרים שלא, איך זה מסתדר?"

"להלכה יש עמדה, שחור־לבן, אבל לא הכל שחור ולא הכל לבן", פתח הרב רכניץ. "העמדה ההלכתית המרכזית אומרת שמדינת ישראל היא דבר מצוין אבל היא יכולה להיות עוד יותר טובה. החלק הטוב הוא למשל החוק הפלילי שדואג לקיום החברה הישראלית בעניינים כמו גנֵבה, חוקי תנועה, מסים, הטרדות מיניות. אך יש לה גם חלקים פחות טובים – אלו החוקים האזרחיים והמנהליים, כמו חוק החוזים או חוק המכר. אולם גם בתוך החלקים האזרחיים יש דברים טובים כמו חובת רישום נכס בטאבו או הגנה על זכויות יוצרים".

מה הדבר הכי חמור שאתם יכולים לעשות?

הרב רכניץ: "לחייב כסף".

מה מקומו של עו"ד בבית הדין שלכם?

"בית הדין, בשונה מבית המשפט, לא מחייב אותך להביא עורך דין. יש פה משהו הרבה יותר עמוק. בדרך כלל כשמגיעים למשפט העו"ד שלך חוקר אותך ואז יש חקירה נגדית. כל אחד מבין שאם אתה אדם עשיר ויש לך עו"ד כמו יעקב וינרוט או אביגדור פלדמן מצבך יהיה טוב יותר מאשר אם מצאת עו"ד ב־5,000 שקל. גם סדרי הדין הם מאוד קשוחים, אם אתה לא תעשה את מה שצריך בשלב הנכון אתה תפסיד את כל התיק שלך. איך תדע לא להפסיד? אתה חייב לקחת עו"ד והוא יגיד לך מה לעשות. לעומת זאת, בבית דין הסמכות והאחריות לניהול התיק נמצאות בידיים של הדיינים. הדיינים יכולים להזמין עדים לחקור אותם. האחריות לחקר האמת היא האחריות שלהם. בגדול – כל מה שצריך הוא שבעל הדין יספר את סיפורו".

> התלמיד חנוך כץ: "מצד אחד אתה אומר דינא דמלכותא דינא, מצד שני אתה אומר שיש חוקים מסוימים שאתה מקבל וחוקים אחרים שלא, איך זה מסתדר?
> הרב רכניץ: "להלכה יש עמדה, שחור־לבן, אבל לא הכל שחור ולא הכל לבן. העמדה ההלכתית המרכזית אומרת שמדינת ישראל היא דבר מצוין אבל היא יכולה להיות עוד יותר טובה

לשאלה **מי יכול לתבוע**, מספר הרב רכניץ על נערה בת 17 שהגיעה לבדה לבית הדין לענייני ממונות בירושלים, עמדה לבדה מול המעסיק שלה, בעל אולם אירועים, ותבעה אותו על יום עבודה שלא שילם וגם על מכשיר הטלפון שלה שנגנב במקום העבודה, באולם האירועים – והיא זכתה. "כל הדיון בתיק ארך שלושה חודשים", מספר הרב, "אם היא הייתה הולכת לתביעות קטנות היא הייתה נאלצת להמתין חצי שנה. אם זה היה מגיע לבית משפט השלום היא הייתה ממתינה 4 שנים. עו"ד שאומר לי שהפעם הבאה שהוא יכול להיפגש לדיון תהיה בעוד ארבעה חודשים אני קוצב אותו לארבעה שבועות בלבד. קצב החיים של בית הדין הוא קצב אחר לגמרי. התיק לא יכול להיגמר אחרי 4 שנים כשאתה לא זוכר על מה התיק ובחשבון הבנק שלך חסרים 50 אלף שקלים".

האם ההלכה יכולה להקיף את כל תחומי החיים של חברה ומדינה?

הרב רכניץ: "התשובה העקרונית שלי היא כן. התורה מסוגלת לנהל את העניינים בתחומים מודרניים. אנחנו עוסקים בזכויות יוצרים, בחברות, בדיני עבודה, בבנייה. התורה מסוגלת לקחת אחריות".

להלכה יש מענה לכל השאלות?

"להלכה יכול להיות מענה לַכֹּל, אך לא הכל נמצא בשלב הזה על המדף. חלק מהדברים מוכרעים רק כאשר אתה מנהל אותם בפועל. אני חושב שתורתנו מסוגלת לתת מענה לכל בעיה. אבל בשביל זה צריך סמכות. יש הבדל עצום בין דיונים תיאורטיים לבין הכרעות ממשיות שעול האחריות יושב על הצוואר".

אתה עוסק בבניית סוג של אלטרנטיבה למשפט הישראלי – האם היחס שלך למערכת המשפט כפי שהיא היום הושפעה מהעבודה הזאת?

"אני חושב שבהחלט כן. מאז שהתחלתי לעבוד בבית הדין אינני ממהר לבקר לא את בית המשפט וגם לא את בית הדין הרבני כי אני יודע כמה קשה לעשות משפט צדק. גם למי שיש כוונות טובות קל ליפול, מכל מיני סיבות. צריך תמיד להתבונן בשני מישורים: במישור התוכן יש מחלוקת עמוקה בין הציבור האמוני־דתי־מסורתי לבין הערכים של בית המשפט העליון. יש מישור שני שבו אנחנו גולשים לפעמים לזלזול במערכת המשפט הישראלית, וכמי שמתעסק בניהול של מערכת משפט, אמנם מערכת קטנה מאוד, אני חושב שהזלזול הזה איננו במקומו. לנהל מערכת משפט זה דבר קשה, ויהודים אוהבים להתדיין ולהאריך בדיונים כפי שכתוב במדרש, ולא קל בשום מערכת משפטית, ולא משנה מה הבסיס הערכי שלה, להתנהל ולקבל הכרעות קשות. כך שלבקר עניינית – צריך, לזלזל בשופטי ישראל – לזה אין מקום".

הדיון בין התלמידים על עולם המשפט נמשך גם אחרי השיעור של הרב עידו רכניץ. סביר להניח שהוא גם לא ייפסק לעולם, לפחות לא בדור שלהם. המתח שיש בין מערכת המשפט הישראלית לעולם הדין התורני־הלכתי נמצא עמוק בהוויה הישראלית ואין בכוונתו להתפוגג בזמן הקרוב.

> "מאז שהתחלתי לעבוד בבית הדין אינני ממהר לבקר לא את בית המשפט וגם לא את בית הדין הרבני כי אני יודע כמה קשה לעשות משפט צדק. גם למי שיש כוונות טובות קל ליפול, מכל מיני סיבות. לנהל מערכת משפט זה דבר קשה, לא קל בשום מערכת משפטית, ולא משנה מה הבסיס הערכי שלה, כך שלבקר עניינית – צריך, לזלזל בשופטי ישראל – לזה אין מקום

מה שבטוח, המסע הקצר של תלמידי המגמה המשפטית של ישיבת לפיד מודיעין יביא לוויכוח הבא בין עולם המשפט לעולם ההלכה אנשים בוגרים יותר.

לתיאום ביקורים בבית הדין של "ארץ חמדה - גזית" בירושלים אפשר להתקשר ל־077-2158215 או לפנות דרך אתר "ארץ חמדה - גזית".

יאיר אורבך יבוא!
ואתם?
יום חמישי
כ"ט בשבט
3.2.11
בנייני האומה בירושלים
מופע סיום: יאיר אורבך*
עולם קטן
יריד הלימודים ומוסדות ההשכלה הגבוהה
בוחרים עתיד!
מלגות
מכירות חיסול של ציוד טיולים
עשרות דוכנים!
הפתעות
ועוד!
בחסות בנק פועלי אגודת ישראל מקבוצת הבינלאומי
פרסום והפקה: אשחר & ותקין
* כרטיסים בכניסה ליריד מספר הכרטיסים מוגבל
חפשו אותנו בפייסבוק

M.B.A. במנהל עסקים
להגשים חלום
השילוב המושלם של לימודים והמשך קריירה ניהולית
ההרשמה למחזור א' בעיצומה! פתיחה: מרץ 2011
רק 60 סטודנטים ראשונים - ירוויחו שנה.
הלימודים ימשכו שנתיים, פעמיים בשבוע בשעות אחה"צ. (אפשרות לקורסי קיץ להשלמות והרחבות)
תנאי קבלה: • בוגרי תואר ראשון במנהע"ס בממוצע 80 ומעלה • אין צורך במבחני GMAT

בוא ליום פתוח להרוויח שנה!
את השנה מתחילים מהסמסטר השני!
בית המדרש לחינוך קצרין
מזמין אותך להצטרף לשורות מחנכי העתיד במסלול ייחודי של פיתוח מנהיגי חינוך לשכונות וערי פיתוח
אנחנו מעונינים באלה הרואים בחינוך יעוד חיים.
משך התכנית: שלוש שנים, חמישה ימים בשבוע.
במסגרת התכנית יעברו הלומדים הכשרה מקיפה ומעמיקה, תוך השתלמות בבניית כלי הובלה ומנהיגות קהילתית חברתית אישיותית, ועוד.
בתוך חבורה הלומדת בבית מדרש את מקצועות הקודש.
הכנה מתאימה לעבודת החינוך בשילוב לימודים ועבודה מעשית.
הלימודים מקנים תעודת הוראה ותואר ראשון בחינוך.
מלגות קיום • סיוע בדיור • מלגות שכ"ל על פי קריטריונים
הצטרפו לחבורה שכבר לומדת